

Postmoderne *Spielerei* of inbreuk op het auteursrecht ?

Het Belgisch buitenlands beleid van Luc De Vos en Etienne Rooms bekeken vanuit intertekstueel perspectief

MICHAËL AUWERS *

Toen ik in het kader van mijn doctoraatsaanvraag *Het Belgisch buitenlands beleid* van Luc De Vos en Etienne Rooms¹ las, werd ik herhaaldelijk overvallen door een quasi onstuitbare drang om dit boek te recenseren. In een vijftal hoofdstukken behandelen de auteurs erg uiteenlopende thema's. Die lopen van een theoretische inleiding naar de geschiedenis en de actoren van het Belgische buitenlandse beleid tot een modieus onderwerp als de diplomatieke cultuur om te eindigen met enkele beschouwingen over de relatie tussen de buitenlandse politiek en de media. Boekrecensies schrijven is echter een vak op zich en meerdere auteurs wezen al op de valkuilen die een dergelijke activiteit met zich meebrengt. Als onervaren jonge onderzoeker leek het me daarom aangewezen een kijkje te nemen in Geert Lernouts handige handboek *Schrijven over literatuur*. In de paragraaf over wetenschappelijke recensies springt volgende passage meteen in het oog :

“Oudere onderzoekers kunnen eerlijk zijn en iemands carrière naar de bliksem helpen, of ze kunnen zwijgen. De meesten

van hen zwijgen. Nog erger is het als een boek besproken wordt door een jonge onderzoeker uit hetzelfde veld. Laat ons zeggen dat het slechts heel zelden gebeurt dat dit een positieve recensie wordt. Wie zijn of haar naam wil maken, krijgt vaak maar één keer de kans, en je moet al een heel sterk karakter hebben om dan beleefd te bedanken”.

Geert Lernout wijst op de “druk om te publiceren”, waardoor veel boeken verschijnen “die minstens overbodig en wellicht totaal naast de kwestie zijn” omdat de auteurs ervan zich beperken tot “het herkauwen van dezelfde minimale hoeveelheid relevante informatie”².

Nog een geluk dan dat dit geen recensie is. Een geluk voor mezelf, want de zwakte van mijn karakter zou ongetwijfeld aan de oppervlakte komen. Maar ook De Vos en Rooms mogen op hun beide oren slapen : ze zullen mij niet horen zeggen hoezeer ze in hun eerste drie hoofdstukken (verder heb ik niet gelezen) op een minstens overbodige manier totaal naast de kwestie een minimale hoeveelheid relevante informatie hebben herkauwd.

1 LUC DE VOS EN ÉTIENNE ROOMS, *Het Belgisch buitenlands beleid. Geschiedenis en actoren*, Leuven/Voorburg, Acco, 2006.

2 GEERT LERNOUT, *Schrijven over literatuur. Gids voor studenten en andere schrijvers*, Leuven/Amersfoort, Acco, 1999, p. 27.

Dat geldt immers alleen maar voor het gros van het tweede hoofdstuk, over de geschiedenis van het Belgisch buitenlands beleid. Het eerste hoofdstuk, waarvan iets meer dan twee derden volgens de auteurs “in grote mate schatplichtig” is aan het standaardwerk van Rik Coolsaet³, bevat zelfs heel wat informatie die niet uit het boek van de Gentse professor komt. Althans niet uit de herziene versie, waarnaar De Vos en Rooms verwijzen en die het zonder methodologisch luik moet stellen⁴.

Het gaat ook niet op voor het derde hoofdstuk, een historiserend en enigszins conceptueel deel over ‘De diplomatieke cultuur’. Dit hoofdstuk mag dan wel overbodig en totaal naast de kwestie zijn in een werk dat enerzijds de geschiedenis en anderzijds de huidige actoren van het Belgisch buitenlands beleid wil behandelen in de vorm van een vlotte en toegankelijke inleiding voor studenten en geïnteresseerden⁵, het gaat hier niet om herkauwde informatie. De essentie en de zin van het herkauwen lijkt mij namelijk dat het product zich na het proces in een fundamenteel andere (en liefst verder gevorderde) toestand bevindt. Dat is hier niet het geval. De Vos en Rooms omschrijven en illustreren de diplomatieke cultuur zo :

“De diplomatieke cultuur wordt beschouwd als een historisch gegroeid, duurzaam geheel van ideeën, tradities en normen die diplomaten uitdragen bij het uitoefenen van hun beroep. De diplomatieke cultuur bestaat uit allerlei procedures, zorgvuldig gecreëerde mythen, rituelen en symbolen die soms moeten worden ontdekt en gedecodeerd. Materiële veranderingen en veranderingen in de internationale politieke cultuur transformeren het diplomatieke bedrijf en, uiteindelijk, ook de diplomatieke cultuur. Zo heeft de val van de Berlijnse Muur de discussie over ‘het einde van de diplomatie’ nieuw leven ingeblazen. George F. Kennan vroeg zich in 1997 in *Foreign Affairs* luidop af of we evolueren naar een ‘diplomatie zonder diplomaten’”⁶.

Voor zover ik weet is Peter Van Kemseke de enige Belgische auteur die conceptueel onderzoek heeft verricht naar de diplomatieke cultuur, en dat in de inleiding tot een verzamelbundel die de term als titel draagt⁷. Van Kemseke haalt als inspiratiebron voor zijn boek Hedley Bull aan. Deze Australische politicoloog introduceerde het begrip al meer dan dertig jaar geleden in zijn meesterwerk *The anarchical society* en verstond eronder “*the common stock of ideas and values possessed by the official representatives of*

3 LUC DE VOS EN ETIENNE ROOMS, *Het Belgisch buitenlands beleid*, 14n. Het gaat over RIK COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek, 1830-2000*, Leuven, Van Halewyck, 2001.

4 Als je het hoofdstuk vergelijkt met de bijlage ‘Methodologische basis van het onderzoek’ uit RIK COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek, 1830-1990*, Leuven, Van Halewyck, 1998 (p. 511-527), dan zijn de overeenkomsten echter wel treffend.

5 LUC DE VOS EN ETIENNE ROOMS, *Het Belgisch buitenlands beleid*, p. 9 en achterflap.

6 *Idem*, p. 105.

7 PETER VAN KEMSEKE (red.), *Diplomatieke cultuur*, Leuven, Universitaire Pers, 2000.

states”⁸. Politicologen na Bull hebben het begrip diplomatieke cultuur steeds verder uitgewerkt en beschouwen het inmiddels als een actieve component van de internationale betrekkingen. De meeste diplomatieke historici die het concept gebruiken, besteden veel minder aandacht aan de invulling ervan. Maar geschiedschrijving en politicologie delen niettemin de erkenning dat ‘diplomatieke cultuur’ vooralsnog geen eenduidige en voor iedereen aanvaardbare definitie draagt⁹. Van Kemseke beseft dat bijna tien jaar geleden al heel goed. Hij inspireerde zich op de formulering van Bull, maar zorgde tegelijk voor een meer werkbare definitie door de bevindingen van de Amerikaanse antropoloog Clifford Geertz in het conceptualiseringproces te betrekken. In zijn stevig onderbouwde en genuanceerde betoog staat te lezen :

“Diplomatieke cultuur’ wordt hier beschouwd als een historisch gegroeid, duurzaam geheel van ideeën, tradities en normen die diplomaten uitdragen bij het uitoefenen van hun activiteiten. (...) De diplomatieke cultuur bestaat uit allerlei procedures, zorgvuldig gecreëerde mythen,

rituelen en symbolen die soms moeten worden ontdekt en gedecodeerd. (...) Materiële veranderingen en veranderingen in de internationale politieke cultuur transformeren het diplomatieke bedrijf en, uiteindelijk, ook de diplomatieke cultuur. (...) De val van de Berlijnse Muur, bijvoorbeeld, heeft de discussie over ‘het einde van de diplomatie’ weer nieuw leven ingeblazen. (...) George F. Kennan vroeg zich in 1997 in *Foreign Affairs* luidop af of we evolueren naar een ‘diplomatie zonder diplomaten’”¹⁰.

De lezer die spontaan in bovenstaand citaat op zoek wil gaan naar de zeven verschillen met het werk van De Vos en Rooms, zal op zijn honger blijven zitten : het zijn er maar vier. Al zou je de weglating van alle nuances en onderbouwingen in hun tekst wel als nummer vijf kunnen aanduiden. Maar misschien kan volgende vergelijking van passages soelaas bieden. Na een zevental regels geïnspireerd op hetzelfde artikel van Peter Van Kemseke¹¹, gaan De Vos en Rooms verder :

“De huidige vorm van diplomatie staat ter discussie. Dat is echter niet zozeer

8 HEDLEY BULL, *The anarchical society: a study of order in world politics*, Londen, 1977, p. 304.

9 Vanuit een politicologische invalshoek, zie : JAMES DER DERIAN, *On diplomacy. A genealogy of Western estrangement*, Oxford, 1987; PAUL SHARP, “The idea of diplomatic culture and its sources”, in HANNA SLAVIK (red.), *Intercultural communication and diplomacy*, Malta/Genève, 2004, p. 361-381; GEOFFREY WISEMAN, “Pax Americana : bumping into diplomatic culture”, in *International Studies Perspectives*, 6, 4, 11.2005, p. 409-430. De term duikt ook in de recente historiografie steeds vaker op, zie bijvoorbeeld : TOBY OSBORNE, *Dynasty and diplomacy in the court of Savoy. Political culture and the Thirty Years’ War*, Cambridge, 2002; M.J. RIEMENS, *De passie voor vrede: de evolutie van de internationale politieke cultuur in de jaren 1880-1940 en het recipiëren door Nederland*, Amsterdam, 2005; ALASTAIR KOCHO-WILLIAMS, *The culture of Russian and Soviet diplomacy, Lamsdorf to Litvinov, 1900-1939*, University of Manchester, proefschrift Manchester, 2006.

10 PETER VAN KEMSEKE, “Inleiding. Diplomatie : een kwestie van cultuur”, in PETER VAN KEMSEKE, *Diplomatieke cultuur*, p. 10-11.

11 Vgl. *idem*, p. 31-34.

het gevolg van het einde van de Koude Oorlog als wel van een aantal tendensen die minstens teruggaan tot de Eerste Wereldoorlog of hun wortels hebben in de late 19de eeuw. De definitie van diplomatie als ‘het onderhouden van betrekkingen tussen soevereine staten via daartoe geaccrediteerde, professionele vertegenwoordigers’ lijkt nu hopeloos achterhaald.

Om dat te verklaren moeten we teruggaan tot het ontstaan van de permanente diplomatie, een proces dat nauw samenhangt met het ontstaan van de soevereine staat op het einde van de 15de eeuw”¹².

Van Kemseke verwoordt het zo :
“Als de huidige vorm van diplomatie nu inderdaad ter discussie staat (...) dan is dat echter niet in de eerste plaats het gevolg van het einde van de Koude Oorlog. Het is veeleer te verklaren vanuit een aantal tendensen die minstens teruggaan tot de Eerste Wereldoorlog of hun wortels hebben in de late negentiende eeuw. (...) De (...) definitie van diplomatie als ‘het onderhouden van betrekkingen tussen soevereine staten via daartoe geaccrediteerde, professionele vertegenwoordigers’ (...) lijkt nu hopeloos achterhaald. Maar alvorens daar verder op in te gaan, keren we eerst terug tot het ontstaan van de permanente diplomatie

(...), een proces dat nauw samenhangt met het ontstaan van de soevereine staat op het einde van de vijftiende eeuw”¹³.

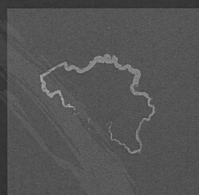
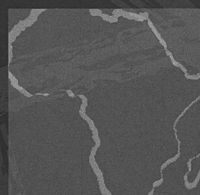
De auteurs van *Het Belgisch buitenlands beleid* hebben ditmaal toch al een klein beetje moeite gedaan om de tekst uit de inleiding van *Diplomatieke cultuur* enigszins anders te formuleren, maar van parafrase, zelfs van herkauwen, is mijns inziens nog geen sprake. Opnieuw doen de minieme wijzigingen in hun tekst onrecht aan de beredeneerdheid waarmee Peter Van Kemseke zijn verhaal brengt. Ik had van De Vos en Rooms bijvoorbeeld wel willen weten waarom je tot het einde van de vijftiende eeuw moet teruggaan “om (...) te verklaren” dat “de definitie van diplomatie (...) nu hopeloos achterhaald” lijkt. Dergelijke onvolkomenheden ten gevolge van een kleine verandering komen wel meer voor in *Het Belgisch buitenlands beleid*¹⁴. Hetzelfde geldt voor incoherenties te wijten aan onbedachtzaam knip- en plakwerk, getuige volgende passage :

“Gezien de vele ongemakken werd een diplomatieke zending vaak als een verbanning ervaren, waardoor het soms erg moeilijk was bekwame diplomaten te vinden. Voor de meesten was een diplomatieke zending in de eerste plaats een investering. Immers, een geslaagde

12 LUC DE VOS EN ETIENNE ROOMS, *Het Belgisch buitenlands beleid*, p. 105. Het vetgedrukt heb ik zelf aangebracht.

13 PETER VAN KEMSEKE, “Inleiding”, p. 11.

14 Zie bijvoorbeeld de laatste alinea op p. 101. De auteurs gaan hier te leen bij het artikel van Romain Van Eenoo in de verzamelbundel van Peter Van Kemseke (p. 174), maar hun knip- en plakwerk leidt tot de stelling dat ook de Russische Revolutie bruusk een einde maakte aan de economische heerschappij van Groot-Brittannië, terwijl Van Eenoo terecht alleen doelde op de Eerste Wereldoorlog. Zie ook p. 112, waar De Vos en Rooms gebruik maken van het artikel van Claude Roosens (opnieuw in de bundel van Van Kemseke, p. 216), maar “de oorlog” vervangen door “militaire conflicten”, terwijl het wel degelijk, en zoals bij Roosens ook uit de context blijkt, om de Eerste Wereldoorlog ging.

Het Belgisch buitenlands beleid

Geschiedenis en actoren

Luc De Vos
Etienne Rooms

acco

zending betekende meestal een betere carrière in eigen land.

Het belang van familiebanden uitte zich **nog op andere domeinen** : familiale afkomst, bij voorkeur van een huis dat zijn loyaleiteit tegenover de vorst had bewezen, was een belangrijk criterium bij de rekrutering van diplomaten”¹⁵.

Nergens in de tekst van De Vos en Rooms staat te lezen welk dan het eerste domein zou zijn waarop het belang van familiebanden zich uitte. Zullen we even bij Peter Van Kemseke te rade gaan ? Die schrijft :

“Voor de meesten was een diplomatieke zending dan ook in de eerste plaats een investering. Wie het er goed vanaf bracht, kon allicht rekenen op een meer lucratieve carrière in eigen land. (...) De vele ongemakken – een diplomatieke zending werd vaak (...) als een verbanning ervaren – hadden tot gevolg dat het soms erg moeilijk was om bekwame diplomaten te vinden. (...) **Om zulke tegenslagen te voorkomen, vond men het op het thuisfront al met al een goede oplossing dat bij het overlijden van de ambassadeur diens functie werd overgenomen door iemand die ‘toevallig’ in de buurt was. Vaak was dat een zoon of een neefje, soms de echtgenote van de overledene. Zij hadden tenminste het voordeel dat ze de diplomatieke praktijk van dichtbij hadden kunnen observeren ! (...)**

Ook los van bovenvermelde noodoplossingen speelden familiebanden een zeer belangrijke rol in de diplomatie. Familiale afkomst, bij voorkeur van een huis dat zijn loyaleiteit tegenover de vorst had bewezen, was een belangrijk criterium bij de rekrutering van diplomaten”¹⁶.

Uit de vergelijking van bovenstaande passages blijkt dat De Vos en Rooms ditmaal toch al een poging tot parafrase hebben ondernomen. Jammer dan ook dat deze intellectuele inspanning ertoe leidde dat ze de samenhang van hun eigen tekst uit het oog verloren¹⁷.

De drie bovenstaande vergelijkingen van passages zijn representatief voor ongeveer 75 procent van de eerste helft van het hoofdstuk ‘De diplomatieke cultuur’. Ze staan ook in volgorde van belangrijkheid : in het merendeel gaat het om woordelijke of nagenoeg woordelijke overname van gehele zinnen, bij een kleiner aantal passages zijn enkele woorden of soms wel zinsdelen vervangen, terwijl enkele stukjes zelfs een wijziging aan de syntaxis hebben ondergaan en elementen van lichte parafrase bevatten.

Jammer genoeg houdt het hier niet op. Enerzijds nemen De Vos en Rooms ook grote delen van de structuur over, tot zelfs de subtitels toe, van het inleidende artikel uit *Diplomatieke cultuur*. Vergelijk de onderverdeling van *Het Belgisch buitenlands beleid* :

- 3.1.1 Het prille begin
- 3.1.1.1 Soevereiniteit

¹⁵ LUC DE VOS EN ETIENNE ROOMS, *Het Belgisch buitenlands beleid*, p. 109-110. Het vetgedrukt heb ik zelf aangebracht.

¹⁶ PETER VAN KEMSEKE, “Inleiding”, p. 23-24.

¹⁷ Zie bijvoorbeeld ook de derde alinea op p. 101, waar De Vos en Rooms een cruciale zin weglaten uit de tweede alinea in PETER VAN KEMSEKE, “Inleiding”, p. 28.

- 3.1.1.2 Staatsraison
- 3.1.1.3 Secularisatie
- 3.1.1.4 Diplomatieke onschendbaarheid
- 3.1.2 De ideale ambassadeur-amateur¹⁸.

met die uit het werk van Van Kemseke :

De opkomst van de permanente diplomatie en nuntiatuur in een veld van ideeën en normen

1. Soevereiniteit
2. Staatsraison
3. Secularisatie
4. Diplomatieke onschendbaarheid

Een cultuurgemeenschap krijgt vorm. De 'ideale ambassadeur-amateur', toonbeeld van diplomatieke cultuur¹⁹.

Anderzijds plakten De Vos en Rooms ook het tweede deel van hun derde hoofdstuk vol met knipsels uit de verzamelbundel *Diplomatieke cultuur*. UCL-professor Claude Roosens schreef daarin een stukje over de geschiedenis van de aanwerving van diplomaten in ons land. Ik had me graag willen beperken tot een vergelijking van de structuur met die in het artikel van Roosens :

- 3.2 De aanwerving van diplomaten in België
- 3.2.1 Het profiel van de diplomaat voor 1946
  1. *Diplomatie en adel*
  2. *Familiebanden en persoonlijke relaties*
  3. *Leeftijd*

- 4. *Gezondheid*
- 5. *Nationaliteit en patriottisme*
- 6. *Betrouwbaarheid*
- 7. *Vermogen*
- 3.2.2 Het profiel van de diplomaat na 1946²⁰

(Titel) De aanwerving van diplomaten in België. Van een besloten naar een toegankelijke carrière, 1830-1980

(...)

Het profiel van de diplomaat

(...)

Diplomatie en adel

Het belang van familiebanden en persoonlijke relaties

Leeftijd

Gezondheid

Nationaliteit en patriottisme

Betrouwbaarheid

Vermogen

Eén enkel profiel. De buitenlandse diplomaat na 1946²¹.

Maar vermits De Vos en Rooms nog letterlijker passages en soms hele alinea's hebben ontleend en nog intensiever hebben geput uit het werk van Roosens, kan mijn zwakke karakter een enkele illustratie toch niet weerstaan. Aan de lezer om via het notenapparaat uit te maken welke passage bij welk boek hoort :

6. *Betrouwbaarheid*. De kandidaat-diplomaat moest, om in aanmerking te komen, niet alleen van goeden huizen zijn en over een eigen vermogen beschikken, hij

¹⁸ LUC DE VOS EN ETIENNE ROOMS, *Het Belgisch buitenlands beleid*, p. 106-109.

¹⁹ PETER VAN KEMSEKE, "Inleiding", p. 12-19.

²⁰ LUC DE VOS EN ETIENNE ROOMS, *Het Belgisch buitenlands beleid*, p. 110-113.

²¹ CLAUDE ROOSENS, "De aanwerving van diplomaten in België. Van een besloten naar een toegankelijke carrière, 1830-1980", in PETER VAN KEMSEKE, *Diplomatieke cultuur*, p. 205-221.

moest tevens getuigen van onbesproken moreel gedrag. Hij moest blijk geven van voorzichtigheid en bedachtzaamheid en een perfect evenwichtig profiel hebben op psychologisch en sociaal vlak. Zijn persoonlijkheid werd beoordeeld, zowel op moreel als op uiterlijk vlak.

7. *Vermogen*. Er is geen tekst of reglement met betrekking tot de organisatie van het diplomatieke ambt die als voorwaarde stelt dat de kandidaat-diplomaat over een bepaald vermogen moest beschikken. Toch maakten het ontbreken van een vergoeding aan het begin van de carrière en de hoge onkosten, eigen aan de prestigieuze functie, het bezit van voldoende eigen middelen bijna noodzakelijk, zelfs wanneer er later een salaris werd toegekend. Vandaar dat een carrière in de diplomatie, zeker tot 1914, alleen voor de rijken was weggelegd²².

Betrouwbaarheid

De kandidaat-diplomaat moest, om in aanmerking te komen, niet alleen van goeden huizen zijn en over een eigen vermogen beschikken, hij moest ook een man van onbesproken moreel gedrag zijn. Hij moest bovendien blijk geven van voorzichtigheid en bedachtzaamheid en een perfect evenwichtig profiel hebben op psychologisch en sociaal vlak. (...) Hun persoonlijkheid werd beoordeeld op twee niveaus: het morele en het uiterlijke. (...)

Vermogen

Er is geen tekst of reglement met betrekking tot de organisatie van het diplomatieke ambt die als voorwaarde stelt dat de kandidaat-diplomaat over een bepaald vermogen moest beschikken. Toch maakten het ontbreken van een vergoeding – tenminste aan het begin van de carrière – en de hoge onkosten eigen aan de prestigieuze functie, het bezit van voldoende eigen middelen bijna noodzakelijk, zelfs wanneer er – later – een salaris werd toegekend. Vandaar dat, de uitzondering niet te na gelaten, zo een carrière alleen voor de rijken was weggelegd.²³

De auteurs van *Het Belgisch buitenlands beleid* hebben niet alleen geleend uit de essays van Roosens en Van Kemseke, ook de artikelen van onder meer Randall Lesaffer en Romain Van Eenoo uit dezelfde verzamelbundel bleken veel meer dan een loutere bron van inspiratie²⁴. Bovendien nemen De Vos en Rooms niet alleen bij de samenstelling van hun derde hoofdstuk volledige zinnen en alinea's over, ze doen dat ook elders in hun boek; en dat op een tamelijk opvallende manier. Zo wordt het tweede hoofdstuk afgesloten met een paragraaf die als titel 'Besluit' draagt en waarvan je met wat goede wil inderdaad zou kunnen zeggen dat de eerste alinea's iets met de rest van het hoofdstuk te maken

²² LUC DE VOS EN ETIENNE ROOMS, *Het Belgisch buitenlands beleid*, p.112.

²³ ROOSENS, "De aanwerving", p. 217-219.

²⁴ Vgl. bijvoorbeeld de laatste alinea van p. 101 en de eerste twee van p. 102 met ROMAIN VAN EENOO, "Diplomatieke cultuur' tijdens het Interbellum. Een peiling", in PETER VAN KEMSEKE, *Diplomatieke cultuur*, p. 174-175 en 179-180; en de tweede en vierde alinea van p. 108 met RANDALL LESAFFER, "De opkomst en de ontwikkeling van de permanente diplomatie. Diplomatieke onschendbaarheid en de opkomst van het moderne volkenrecht", in PETER VAN KEMSEKE, *Diplomatieke cultuur*, p. 38-39.

hebben. De volgende drie bladzijden van de conclusie zijn echter ingedeeld als volgt :

2.6.1 Algemene tendensen binnen de ontwikkeling van de Belgische diplomatie

2.6.1.1 Democratisering

2.6.1.2 Mediatisering

2.6.1.3 Professionalisering

2.6.1.4 Het verlies van de centrale rol ²⁵.

De overeenkomst met de laatste pagina's uit Van Kemsekes inleidende artikel is treffend en gaat op voor ongeveer de helft van de tekst. Ditmaal beperk ik me echt tot de indeling :

De traditionele diplomatieke cultuur onder druk. Tendensen van transformatie in de twintigste eeuw

1. *Democratisering*

2. *Mediatisering*

3. *Professionalisering en verzakelijking*

4. *Het dreigende verlies van het centrum ?* ²⁶

Ondertussen moeten de alinea's uit de inleiding van *Diplomatieke cultuur* wel bijna allemaal langs schaar en lijmtube gepasseerd zijn. Toch weten De Vos en Rooms nog volgende paragraaf aan hun besluit te breien :

“2.6.2 Diplomatieke cultuur in de post-moderniteit

Volgens David Harvey, die in zijn boek *The Condition of Postmodernity* (1989)

de postmoderne conditie toepast op de economie en de politiek, is een essentieel kenmerk van het postmodernisme dat ‘het eeuwige en onveranderlijke met een grote dosis scepsis wordt benaderd’. Deze uitspraak kan natuurlijk ook op de rechtsregels van de internationale politiek worden toegepast.

In het klassieke volkenrecht werd een internationale gedragsregel bij voorkeur vastgelegd in een verdrag, een geschreven akkoord tussen staten dat juridisch afdwingbaar is. Vandaag lijken afspraken makkelijker te worden vastgelegd in meer informele instrumenten die gemeenzaam met de noemer *soft law* worden aangeduid. Het gaat om gedragscodes, richtlijnen, resoluties en gemeenschappelijke standpunten die juridisch niet langer afdwingbaar of bindend zijn, maar eerder een wenselijk gedrag voorschrijven” ²⁷.

Bovenstaande regels komen niet uit de inleiding van *Diplomatieke cultuur*. Daar viel voor De Vos en Rooms kennelijk niets meer te rapen. Wat dan weer niet wil zeggen dat ze zijn ontsproten aan het brein van de auteurs. *Diplomatieke cultuur* bevat immers nog wel wat artikelen die de moeite waard zijn, bijvoorbeeld “Diplomatieke cultuur in de postmoderniteit. Diplomatie als happening” van Johan Verbeke, i.s.m. Peter Van Kemseke. Daarin staat volgende passage :

“Volgens David Harvey, die in zijn boek *The Condition of Postmodernity* (1989) de ‘postmoderne conditie’ toepast op de

²⁵ LUC DE VOS EN ETIENNE ROOMS, *Het Belgisch buitenlands beleid*, p. 101-103.

²⁶ PETER VAN KEMSEKE, “Inleiding”, p. 27-31.

²⁷ LUC DE VOS EN ETIENNE ROOMS, *Het Belgisch buitenlands beleid*, p. 103.

economie en de politiek, is een essentieel kenmerk van het postmodernisme dat 'het eeuwige en onveranderlijke met een grote dosis scepticisme wordt benaderd'. Deze uitspraak kan mutatis mutandis ook op de rechtsregels van de internationale politiek worden toegepast.

Traditioneel, in het klassieke volkenrecht, wordt een internationale gedragsregel bij voorkeur vastgelegd in een verdrag, d.w.z. een geschreven akkoord tussen staten dat juridisch afdwingbaar is. Vandaag lijken afspraken gemakkelijker te worden vastgelegd in meer informele instrumenten die gemeenzaam met de noemer *soft law* worden aangeduid. Het gaat dan om gedragscodes, richtlijnen, resoluties en gemeenschappelijke standpunten die juridisch niet langer afdwingbaar of bindend zijn, maar veeleer een wenselijk gedrag voorschrijven²⁸.

Nu wil ik mezelf helemaal geen expert noemen als het gaat over de inhoud van abstracte begrippen als postmoderniteit en postmodernisme, maar ik meen toch te weten dat de auteurs van *Het Belgisch buitenlands beleid* zich tot op heden nog niet hebben doen gelden als grote roergangers van deze intellectuele stroming. Misschien vergis ik me. Het postmodernisme brengt me wel terug bij de Antwerpse letterkundige Geert Lernout, die in zijn handboek ook een resem scherpzinnige gedachtekrans heeft gebundeld in het stukje 'Plagiaat vanuit

een postmodern perspectief'. Lernout verzet zich tegen de postmodernistische auteurs die ervan uitgaan dat een tekst nooit echt 'nieuw' kan zijn, maar steeds een samenraapsel is van andere teksten, en dat vanwege de volgens hem foute veronderstelling dat "alles al gezegd en geschreven is". Hij wijst er ook op dat het bij plagiaat niet alleen gaat om het citeren zonder bronvermelding, maar tevens om het stelen van andermans ideeën²⁹. Als grote inspiratiebronnen voor hun boek halen de auteurs van *Het Belgisch buitenlands beleid* enkel de te verwachten naam van Rik Coolsaet en de veel minder evidente Theo Luyckx en Henri Kissinger aan³⁰. De verzamelbundel van Peter Van Kemseke stoppen ze echter weg in hun bibliografie, zonder er eenmaal naar te verwijzen in de tekst. Een mens vraagt zich dan af: als de docenten Luc De Vos en Etienne Rooms van een van hun studenten op de Koninklijke Militaire School het hoofdstuk 'De diplomatieke cultuur' in papervorm ter evaluatie voorgelegd krijgen, zouden ze de arme cadet dan buizen vanwege een inbreuk op het auteursrecht? Of zouden ze daarentegen een dergelijk stukje postmoderne *Spielerei* best kunnen appreciëren?

* MICHAEL AUWERS (°1981). Studeerde toegepaste taalkunde (licentiaat vertaler) aan de Lessius-Hogeschool in Antwerpen (1999-2003) en daarna internationale betrekkingen (2003-2004) en geschie-

28 JOHAN VERBEKE i.s.m. PETER VAN KEMSEKE, "Diplomatieke cultuur in de postmoderniteit. Diplomatie als happening", in PETER VAN KEMSEKE, *Diplomatieke cultuur*, p. 279-291.

29 GEERT LERNOUT, *Schrijven over literatuur*, p. 148.

30 Het werk van Theo Luyckx (*Geschiedenis van de internationale betrekkingen sedert het Congres van Wenen*, Brussel, 1971) is toch al tamelijk verouderd, terwijl het boek van Henri Kissinger (*Diplomacy*, New York, 1994) niet meteen veel met de thematiek te maken heeft.

denis (2004-2007) aan de Universiteit Antwerpen. Momenteel is hij als aspirant van het FWO-Vlaanderen verbonden aan de Onderzoeksgroep Politieke Geschiedenis van de Universiteit Antwerpen, waar hij een proefschrift over diplomatieke cultuur in het interbellum voorbereidt.

Reactie van de auteurs

Om hun reactie gevraagd hebben de auteurs laten weten dat de bespreking van Michaël Auwers correct is. Wel wijzen zij erop dat slechts een deel van het boek – het minst originele deel – besproken wordt. Verder lijkt het hen belangrijk de ontstaansgeschiedenis van *Het Belgisch buitenlands beleid* te verduidelijken. Dit is in feite een cursustekst die in meerdere stadia gegroeid is en pas later op vraag van de Leuvense universitaire uitgeverij Acco in een boek werd getransformeerd. In de loop van de tijd zijn, mede door knip en plakwerk, een aantal bronvermeldingen verloren gegaan. De auteurs geven ten slotte aan dat alle gebruikte publicaties in de bibliografie terug te vinden zijn.

Rudi Van Doorslaer